

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ

[20 оноо]

Санамж:

1. Эхийг анхааралтай уншин асуулт даалгавар бүрийг гүйцэтгээрэй.
2. Сонгож авсан үг, өгүүлбэрийг эхийн утга санаатай холбож ажиллаарай.
3. Сонгох даалгавраас зөвхөн нэгийг дугуйлаарай.
4. Даалгавар бүр 2 оноотой.

Усанд явахад

Өвлийн өдөр нар хэлбийж байлаа. Нар цаст Жаргалантын тэргүүн дээр төө хэрийн зайтай болоршин гялалзаж харагдана. Мөдхөн нөгөө охин усанд явна. Би ч бас.

Гэхдээ тэр эхэлж, ногоон даамангийнхаа хаалгыг нэг гараараа түлхэн нээгээд, нөгөө гартаа хоёр хувингаа зэрэгцүүлэн барихад харшиж хангинасан дуу гарна. Тэдний даамангийн хаалга нээгдэхэд миний сэтгэлийн хуудсыг чичирхийлэн эргүүлэх шиг болдог юм. Хувингууд нь харшиж дуугарахдаа “Би усандаа явлаа шүү” гэж надад хэлдэг. “Тэр одоохон гараад ирнэ дээ” гэж бодохоор зүрхэн тушаа түг түг цохилно. Зүрх минь догдлохын тоогоор миний дурлалын алтан үсэг сэтгэлийн дэвтэрт цохигдох бөгөөд энэ л үед би ирээдүйн зүйрлэшгүй сайхныг зөгнөхдөө огторгуй сансарт гардаг болчихоод удаж байгаа.

Гэтэл... гэтэл өнөө охины хувингаа хавируулах танил дуун цонхон дээр хүйтэн мөс тавьсан мэт цочоон сэрээв. Шалавхийн өнгийж харвал тэр минь сэтгэлд зураастай байдаг тийм л хонгорхон үзэмжит үйл төрхөөрөө хашаанаасаа гарч, урд голыг чиглэн алхаж байлаа. Би ч чавхнаас алдуурсан чулуу мэт ухасхийн гэрээсээ гарч түүнийхээ араас дагав. Бэлдэж дэргэдээ тавьсан бээлийгээ мартаж орхисноо ч сэхээрсэнгүй. Тэр маань өвлийн дэглий шиг хөнгөн салхи татуулан алхаж явсаар гилтийн хөлдсөн голын мөсөн дээгүүр цаашилж байлаа. Цааханд нь харзалсан усны толио мэлмэрэн мэлмэрэх нь түүний минь нүд шиг харагдана. Харзаас хальсан ус голын толигор мандал дээгүүр уйлагнан тархаж, тэр дороо л мөс болон хөлдөнө. Цэв цэнхэр мөстэй, цэв цэнгэг жавартай, цэв цэнхэрхэн үдэш ажээ.

Охин усан халиаг зайчлан гишгэхдээ хоёр гартаа барьсан мөнгөлөг хувингаа хойш урагш сэлүүлэн даялах нь улам ч харах сэтгэлийг төрүүлэх үзэмжтэй болов ч, би ч бас өөрөө уначихгүйг хичээн дүүжигнэх тул санаан зоргоор харц нисгэж чадахгүй байлаа. Тийнхүү түүнийгээ харж чадахгүй байгааг эзгүйчилсэн ч юм шиг эсвэл миний л харц номин дээлтийгээ түшиж явсан юм шиг энэхэн хооронд тэр гилтгэр торгон мөснөө унаж үзэгдэв. Хоёр хувин нь адтайгаар тохуурхан хөхрөх мэт жин жин дуу хадаан бөмбөрч харагдана. Өрөөсөн гутал нь улаараа мөсөнд наалдсанаас сугарч хоцроод, өнөө “дэглий” минь уначихсан чигтээ гутлаа авах гээд хүчлэн татаж байлаа. Өөр хэн нэгнийг ийнхүү хөглөхийг би харсан сан бол саяын тохуутай жингэнэж одсон хувин шиг элэглэн хөхрөх байсан. Гэвч энэ удаад яахан тэгнэ. Харин ч өрөвдөх шимшрэх сэтгэл намайг голын хүйтэн жаврыг үл хайхруулан халууцуулж байгааг мэдэрлээ. Тэгээд сэтгэл минь “Юугаа бодсон юм, түргэн түүнд туслаач” гэж тархинд хашхирахад хоёр саваа хаяад мөсний халиа усыг үсчүүлэн охин дээр дэгдэж хүрэв. Намайг дэргэд нь очиход тэр мөстэй барьцалдсан гутлаасаа нэхмэл цагаан оймсоо шалавхийн авч өмслөө. Яг энэхэн мөчид надад толгой зулайнаас эхлэн хөлийн үзүүрийг чимчиртэл нэгэн соньхон долгио бүх биеийг тархан эзэмдэхүйд хацар хагарах гэж байгаа мэт халуу шарав. Ингэж халуу шатах нь хүйтэн жаварт ягаарч улайсан уран шөмбөн хөлийг цагаан оймсонд зурсхийн шургуулснаас тэр. Охин танхилын хөлийг хором эгшинд харахын төдийд тийм гайхам мэдрэмж төрдгийг балчир жулдрайхан хөвгүүн би яаж ч мэдэх билээ дээ. Яах гэж тэнд очсоноо ч мартаж шиг болов. Надад мөснөөс гутлыг салгахад баахан хүч шаардсангүй. Ховх татан авч өглөө. Хоёр гар минь ер бусын хүндтэй зүйл хийсэн мэт санагдана. Ингэхэд тэр зэрмэгэр хар нүдээрээ над руу тогтуухан харж, нүдэндээ үл ялиг инээмсэглэл тодруулаад нэг юм хэлэх гэсэнээ болив бололтой уруулаа жимийн цааш огцом эргэн хэд алхаад усаа уудалж эхэллээ. Би түүний хажууханд суугаад усаа уудаллаа. Тэр зөвхөн ус уудлахдаа л бүх санаа бодлоо шингээсэн мэт. Сормуус нь үзүүрээсээ цантан цайрч дэрвийгээд голын зэрлэг жаварт энхрийхэн цагаан шаргал царай нь яв ягаан болчихсон нь ер бусын хөөрхөн.

Баруун хацрын үзэгдэх төдий жижигхэн хар мэнгэ, цэвэрхэн шөнтгөр хамар, үл мэдэг нууц давхраатай алаг нүд, тэгшхэн хоёр мөр тэргүүтэн бүгд нэгэн дор гоо үзэсгэлэнг бүрдүүлжээ. Харзны мөсөн эрэгт хатуу өвлөөр дэлбээлсэн хаш цэцэг адил солонготой ажээ.

Гэнэт тэр:

“-Усаа асгалгүй уудлаач!” гээд инээмсэглэлээ нууж ядан харахад нь өөрийгөө ямархуу байдалтайгаа мэдлээ. Би шанага усныхаа талыг нь хувин руугаа, талыг нь гадуур асгаад байсан байж. Ус уудлахын дүр байдалтай суув чиг ухаан бодол маань чухамхүү үзэсгэлэнгийн өмнө бүхнийг мартагнан сатаарчээ. Өвлийн богино үдэш бараантан нөмөрч, гэгээ бөхөөд, голын мөс хүйтнээр жингэнэн тачигнаж эхэллээ. Энэ жингэнээнд даарсандаа юу, угаас турьгүй нарийхан бие нь сөхөрчхөв үү, тэр маань дахиад голын цэнхэр толион дээр тэнцвэр алдан өвдөглүүтээ босож ирэв. Энэ л мөчийг хүлээж байсан мэт уйгагүй мөшгөн дэгдэгч би өөрийн савтай усаа орхин түүнийхээ хоёр хувинтайг явуутаа шүүрээд мөсний захад гаргалаа. Тэр юу ч үл дуугаран араас минь алхаж байгааг мэдэрч байв. Түүний хацар тоорын адил ув улаан болжээ. Норж хөлдсөн дээлийн хормой хөлдөөд дарр дарр хийнэ. Хоёр цагаан нэхий бээлий нь зүгээр л мод шиг унжжээ. Түрүүнээс хойш түүнийг өрөвдөж энхрийлсээр атал ерөөс түүнийг шоглож дооглох бодол хэзээ ч төрдөггүй байтал энэ удаа хаанаас ч юм гайтай хар инээд гарч ирээд түсхийлэгдэг байна шүү. Ээ, бүү үзэгд гэж. Хяссан юм шиг ийм зүйл гэнэт бас болдог байжээ. Утга учиргүй инээж чиггүй тэнэглэснээ тэр дороо л би мэдлээ. Ямар ч хэрэггүй үед ингэж алмайран инээж хамаг сайн сайхныгаа балласан өөрийгөө зүхэхэд хожимджээ.

Нэгдлийн тэжээлийн байрыг тойроод хувинтай ус, хөлдүү хормой хоёроо шаргиулан харшуулсаар тэр маань далд орлоо. Би түүнийг насан үүрд гомдоочихсон юм шиг дахиад ер хэзээ ч дагаж явахгүй болчихсон мэт бодогдоход юутай ч зүйрлэмгүй зовлонд дарагдав. Алхам газар ч хорогдохгүй байгаа юм шиг санагдаж яван явсаар тэжээлийн хашааг тойрч түүнд ил гарч ирэв. Өвлийн шөнө эхлэхийн өмнөх бүдэг бадаг гэгээнд хашааныхаа хаалганы өмнө зогсож байгаа нь танигдлаа. Надаас нэгмөсөн нүүр буруулчихсан бол ингэж зогсохгүй нь мэдээж санагдахаар дахиж хэзээ ч, бүр юунд ч инээхгүй юм шүү гэж шүд зуулаа. Агшин бүрээр харанхуй болж байлаа. Тэр хашаа руугаа орохгүй л байв. Би хөдөлгөөнгүй харан зогссоор л. Саахалтын зайтай тэндээс түүний хөөрхөн мишээл надад гэрэлтэн харагдсаар. Тэр мишээлийг би нүднээсээ илүү сэтгэлдээ тод харж байв. Саяхны ээдрээ гуниг юу ч үгүй алга болж, би тэнгэрт хөөрөхөд бэлэн хөвсөлзжээ. Нэгдлийн даргын шар тэрэг сумаар нэг гэрлээ шилбүүрдэн тэднийхийг чиглэхэд тэр минь над руу энэ орой эцсийн удаа гэрэлтэн хараад хашаа руугаа орчхов. Миний дотор баяр баясгалангаар дүүрч бялхжээ. Түүнийг надаас нуусан ногоон дааман машины гэрэлд тодрохыг цоо ширтсэн чигтээ хоёр савтай усаа аван “Ура” хашхиран хүчтэй алхтал урд хормойноос нэг юм татчих шиг болоод, тэр мөртөө урагш тонгорцоглон уналаа. Гэгээн догдлолт энэ л сайхан хормуудад би зөвхөн түүнийгээ харж зогсохдоо хувинтай усандаа хормойгоо дүрээд хөлдөөчихсэн байжээ. Намайг тойрон хавиар нэлийн асгарсан ус агшин зуур мөстөн хөлдөхдөө тэнгэрийн од эрхсийг шигтгэн гэрэлтүүлж гялбалзуулахад, гар минь тэсэхийн аргагүйгээр даарч байгааг сая л мэдлээ.

/Б.Золбаяр/

1. Эхэд орсон дараах үгсийн утгын тайлбарыг зөв харгалзуулсан хэсгийг олоорой.

1.харз	а. мөсний дээгүүр урссан ус
2.халиа	б. толийж харагдах
3.цан	с.голын хөвөөнд, өнгийж тогтсон ирмэг
4.толио	д.хүйтэнд үл хөлдөх ус
5.эрэг	е. царцаж тогтсон цас мэт зүйл

- А. 1а,2d,3b,4е,5с
 В. 1d,2с,3а,4b,5е
 С. 1а,2d,3b,4с,5е
 D. 1d,2а,3b,4е, 5с
 E. 1d,2а,3е,4b, 5с

2. Хүүг юу цочоон сэрээсэн бэ?
 - A. Тэр одоохон гараад ирнэ дээ гэж бодохоор түг түг цохилох зүрх
 - B. Охины хувингаа хавируулах танил дуун
 - C. Сэтгэлд зураастай байдаг хонгорхон үзэмжит үйл төрх
 - D. Даамангийн хаалга нээгдэх үе
 - E. Болоршин гялалзах нар
3. “Толгой зулайнаас эхлэн хөлийн үзүүрийг чимчиртэл нэгэн соньхон долгио бүх биеийг тархан эзэмдэхүйд хацар хагарах гэж байгаа мэт халуу шарсан” шалтгаан нь юу вэ?
 - A. уран шөмбөн хөлийг цагаан оймсонд зурсхийн шургуулснаас
 - B. тэр гилтгэр торгон мөснөө унаснаас
 - C. хатуу өвлөөр дэлбээлсэн хаш цэцэг адил солонготой харагдсанаас
 - D. “дэглий” минь уначихсан чигтээ гутлаа авах гээд хүчлэн татсанаас
 - E. тэр зэрмэгэр хар нүдээрээ над руу тогтуухан харснаас
4. Эхэд дэвшүүлсэн асуудал буюу сэдвийг тодорхойлоорой.
 - A. Усанд явсан тухай
 - B. Бага насны харууслын тухай
 - C. Өвлийн хүйтний тухай
 - D. Анхны хайрын тухай
 - E. Бага насны ухаарлын тухай
5. Эхийн гол санааг илэрхийлсэн өгүүлбэрийг олоорой.
 - A. Харзаас хальсан ус голын толигор мандал дээгүүр уйлагнан тархаж, тэр дороо л мөс болон хөлдөнө.
 - B. Намайг тойрон хавиар нэлийн асгарсан ус агшин зуур мөстөн хөлдөхдөө тэнгэрийн од эрхсийг шигтгэн гэрэлтүүлж гялбалзуулна.
 - C. Нэгдлийн тэжээлийн байрыг тойроод хувинтай ус, хөлдүү хормой хоёроо шаргиулан харшуулсаар тэр маань далд орлоо.
 - D. Цэв цэнхэр мөстэй, цэв цэнгэг жавартай, цэв цэнхэрхэн үдэш ажээ.
 - E. Тэдний даамангийн хаалга нээгдэхэд миний сэтгэлийн хуудсыг чичирхийлэн эргүүлэх шиг болдог юм.
6. Би баатрын ээдрээ гунигийг юу арилгасан бэ?
 - A. Охины усыг эрэгт гаргасан учраас
 - B. Охины дэргэд ус уудалсан учраас
 - C. Охины бээлий мод шиг унжсан учраас
 - D. Охин оймсоо өмсөхийг харсан учраас
 - E. Охин түүн рүү мишээсэн учраас
7. “Ээ бүү үзэгд гэж” гэсэн өгүүлбэрт сэтгэлийн ямар өнгө аяс илэрсэн бэ?
 - A. санаашрах
 - B. гайхах
 - C. харамсах
 - D. догдлох
 - E. тохуурхах
8. “Хувингууд нь харшиж дуугарахдаа “Би усандаа явлаа шүү” гэж надад хэлдэг” гэсэн өгүүлбэрийн дүрслэх ур маягийг олоорой.
 - A. адилтгал
 - B. тойруулал
 - C. ихэсгэл
 - D. хүншүүлэл
 - E. егөөдөл
9. Хүү юунаас болж зовлонд дарагдсан бэ?
 - A. Норж хөлдсөн дээлийн хормой нь хөлдөөд, хоёр цагаан нэхий бээлий нь мод шиг унжсан байсан учраас
 - B. Хүйтэнд даарсандаа юу, угаас нарийхан турьгүй бие нь сөхөрчхөв үү, охин голын мөсөн дээр хөл алдан өвдөглөсөн учраас

- С. Охиныг насан үүрд гомдоочихсон юм шиг, дахиад ер хэзээ ч усанд дагаж явахгүй болчихсон мэт бодогдсон учраас
- Д. Охин гилтгэр торгон мөсөн дээр унасан учраас
- Е. Охин гутлаа өмсөхдөө хүү рүү хараагүй учраас
10. Эхийн онцлон тодруулсан хэсгийн хэв маягийг олоорой.
- А. Хүүрнэмжийн хэв маяг
- В. Тоочимжийн хэв маяг
- С. Тайлбарламжийн хэв маяг
- Д. Эргэцүүлэмжийн хэв маяг
- Е. Хүүрнэмж, тайлбарламж хосолсон

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ

[30 оноо]

Санамж:

- Даалгавар тус бүрийн зааврыг анхааралтай уншиж ойлгоод гүйцэтгээрэй.
 - Даалгаврын хариуг хариултын хуудсанд тэмдэглэхгүй тул шалгалтын дэвтрийн зохих зайд бичиж тэмдэглээрэй.
 - Даалгавар бүрийн оноо харилцан адилгүй болно.
2. 1. Дараах эхийн хэсгийг уншин зөв бичих дүрмийн алдаатай 5 үг олоод, засаж бичээрэй.

Алдаатай үгийг олон зөв болгон зассан тохиолдол тус бүр 1 оноо

/5 оноо/

Нарийны голын уснаа өглөөний нарны туяа нүд гялбатал тусхын үес хээрийн бэлчээрээс адуун сүргээ цуглуулчхаад, хөндий уруудуулан туусаар гурван гэрийнхээ гадуур орж ирэв. Өвгөн аав урьдын адил хазаар ногтоо тохойдоо углачихсан эхлэж адууны зүг бүртгэх мэт саравчлан харчихаад амдан очиж, хурдан хээрийг өлгөөд өгөөрэй хүү минь гэв. Баруун солгойгүй уурга сунган шидэж, зугтсан морьны толгой алддаггүй байсан гэж үе тэнгийн нөхдийнх нь шагшдагыг би өөрийн эрхгүй санадаг.

Алдаатай бичсэн үг	Засаж бичсэн үг

- 2.2. Дараах эхийг уншаад кирилл бичигт хөрвүүлээрэй.

[5 оноо]

0-1 алдвал 5 оноо, 2-3 алдвал 4 оноо, 4-6 алдвал 3 оноо, 7-8 алдвал 2 оноо, 9-10 алдвал 1 оноо, 11-ээс дээш алдвал 0 оноотой

